

Kardiologie a dědictví Pierra de Coubertina

Zásady francouzského sportovního pedagoga Pierra de Coubertina vzbuzují i po 120 letech zájem politiků, lékařů a organizátorů veřejného zdravotnictví. Svědčí o tom účast generálního tajemníka OSN, zástupců SZO i významných politiků včetně prezidenta USA a několika nositelů Nobelových cen na 13. mezinárodní konferenci olympijského hnutí v Kodani počátkem října 2009.

Na prahu 21. století se tak znovu otevírá diskuse o dostupnosti sportu, vhodné intenzitě tréninku, riziku extrémních sportovních výkonů a úkolech lékařů včetně kardiologů při soustavném sledování atletů, při zajišťování jejich pravidelných lékařských prohlídek a při vybavování stadionů a sportovišť technikou pro neodkladnou resuscitaci. Je tomu tak i proto, že se kvůli mediální přitažlivosti sportu dramatické události při sportovních soutěžích, úrazy a náhlá oběhová selhání dostávají v přímém přenosu do centra pozornosti diváků a komentátorů sportovních událostí.

Současné proklamace olympijského hnutí o zdravotním a sociálním dopadu sportu, dostupnosti sportování pro všechny nelze dobře pochopit bez zpětného pohledu na prostředí a dobu, kdy olympijské hnutí vznikalo.

Zakladatel hnutí Pierre de Coubertin, francouzský aristokrat, pedagog a humanista, jenž se narodil 1. ledna 1863 v Paříži, dosáhl toho, co se jeho současníkům zdálo zcela nemožné. Obnovil tradici antických olympijských her, které po více než tisíciletí spoluvytvářely evropskou kulturní tradici a o jedno tisíciletí později ovlivnily kánony krásy v renesančním umění.

Jako student pařížské Sorbonny podnikl Coubertin ve dvaceti letech studijní cestu do Anglie. Sprátelil se s britským lékařem W. P. Brookesem, horlivým propagátorem školních sportovních soutěží na britských elitních internátních školách. Ztotožnil se s názorem dr. Brookesa, že sport může být významným nástrojem zdravotní prevence. Přispívá však též k posílení morálních kvalit studentů a k udržení sociálních kontaktů mezi absolventy po zbytek života. V době pobytu v Anglii se setkal i s rostoucím zájmem o archeologické objevy v řecké Olympii.

Při dalších návštěvách ve Velké Británii a USA jej hlavně zaujala myšlenka kalokagathie, harmonického sepětí sportovní soutěživosti, rytířství a odkazu antické kulturní tradice. V roce 1888 shrnul své poznatky v monografii *L'Éducation en Angleterre* (Výchova v Anglii.). V dalších letech s nesmírnou houževnatostí a s vynaložením vlastních finančních prostředků pracoval na tom, aby se mohlo uskutečnit mezinárodní setkání přátel sportovních soutěží v duchu starořeckých tradic.

Aby svůj plán zpopularizoval, zorganizoval 23. června 1894 mezinárodní kongres na pařížské Sorbonně a navrhl obnovit pořádání olympijských her. Kongres též vyústil v založení Mezinárodního olympijského výboru (MOV). První olympiáda, která se konala v roce 1896 v Řecku, byla velmi úspěšná a po odstoupení prvního předsedy MOV Demetria Vikelase se stal Coubertin na dalších 24 let předsedou Mezinárodního olympijského výboru. V době jeho působení se rozšířila sportovní náplň her a postupně se z olympijských her stala mediálně důležitá

Sportovní pedagog a přítel T. G. Masaryka Pierre de Coubertin

sportovní událost. V roce 1925 funkci předsedy MOV převzal Belgičan Henri de Baillet-Latour. Coubertin až do své náhlé smrti na srdeční příhodu v ženevském parku v roce 1937 zůstal čestným předsedou olympijského výboru.

K olympijskému hnutí hleděl vždy se sympatiemi i československý prezident T. G. Masaryk. Byl mu blízký především Coubertinův mravní étos, vztah k anglické a americké sportovní tradici i podpora českých sportovců v rámci rakousko-uherské monarchie před 1. světovou válkou. Proto s entuziasmem převzal záštitu nad 8. olympijským kongresem v Praze v roce 1925. Zaslouhou jeho blízkých přátel i lékařů a profesora pražské Karlovy univerzity K. Weignera, který kongres řídil, se tak do popředí zájmu MOV dostaly i otázky zdravého životního stylu a zajištění zdravotnické péče o sportovce.

Další kongres se konal v Berlíně v roce 1930. Německý říšský prezident Hindenburg na něm navrhl uspořádat příští olympiádu v roce 1936 v Berlíně. Berlínská olympiáda v roce 1936, po organizační a technické stránce velmi úspěšná, se stala významným propagačním aktem nového vůdce Německa

A. Hitlera. Nebyla to již akce v duchu ideálů Coubertina, ale přesto vzbudila obdiv i u některých amerických sportovních funkcionářů.

Po druhé světové válce se obnovil pravidelný rytmus konání olympiád, nikoli však tradice pravidelných odborných kongresů Mezinárodního olympijského výboru. První poválečný kongres se tak konal až po více než 40leté přestávce v roce 1973 v Sofii. Byl do značné míry poplatný ideologii té doby.

Ekonomický a technický pokrok a rozsah soutěží vedly v období po druhé světové válce ke vzniku nových požadavků na sportovce. Aktuálním se stal problém nedovoleného dopingu. Státy vyvíjely stále větší nátlak na sportovce, aby získávali co nejvyšší počet medailí, a tím pomohli lepší prezentaci svých zemí. Olympijské hnutí se stále více vzdalovalo původní myšlenky kalokagathie a mezinárodní konflikty mezi nejmocnějšími státy vedly v několika případech i k bojkotu olympijských her ze strany supervelmocí a jejich spojenců.

S tím, jak v 90. letech 20. století postupně vymizela nutnost prezentovat přednosti státního zřízení pomocí sportovních výkonů, vlády omezily podporu vrcholového a výkonnostního sportu. Rozhodující podíl na financování převzali vlastníci sdělovacích prostředků a reklamní agentury. Na obrazovku i do tisku se postupně dostávaly nejen záběry sportovních soutěží, ale i jejich odvrácená tvář: sportovní úrazy, oběhová selhání a stavy vyčerpání. Počet závažných úrazů, k nimž došlo v soubojích v kolektivních a silových sportech, stoupal a jen v USA dosahoval podle statistik 1,8 až 3,6 milionu za rok. Úmrtí mladých sportovců do 30 let při vrcholných výkonech, byť byla zcela výjimečná (jeden až dva případy na 200 000 sportujících), byla samozřejmě vždy tragickou událostí, která vyvolávala polemiky o poslání a směřování sportu.

Po zvolení nového předsedy MOV, kterým se stal v roce 2001 belgický ortoped a chirurg Jacques Rogge, se po desetiletích dostala do popředí olympijského hnutí myšlenka zapojit znovu sport do procesu harmonického rozvoje člověka. Toho lze podle nového vedení MOV a nové Olympijské charty docílit úsilím o mírovou společnost a respektováním lidské důstojnosti při sportu, tedy návratem k původním myšlenkám Pierra de Coubertina. Mnoho špičkových sportovců pocházejících z rozvojových zemí začalo současně prosazovat nárok na pořádání významných mezinárodních soutěží včetně olympijských her ve vlastní zemi a zažádalo o finanční podíl na příjmech MOV pro zdravotní programy v Asii a Africe včetně boje proti epidemii AIDS.

Zdravotní komise olympijského hnutí a komise pro dostupnost sportu prosadila aktivnější spolupráci se specializovanými

agenturami OSN včetně Světové zdravotnické organizace. Mezinárodní olympijský výbor se přihlásil k vlastní odpovědnosti za současný stav prevalence nezdravých životních návyků u mládeže a dospělých. Shodl se s odborníky SZO i na hlavních sociálních determinantách tohoto stavu, tj. chudobě, přelidnění ve světových velkoměstech, špatné dopravní a sportovní infrastruktura, kvalita ovzduší, zanedbávání výstavby parků a růstu zločinnosti. Tato negativa lze podle britského lékařského tisku snadno nalézt i v těch oblastech Londýna, kde se mají konat příští letní olympijské hry v roce 2012.

Česka i Evropská kardiologická společnost i čeští a slovenští odborníci v mezinárodních kardiologických organizacích věnovali problematice fyzické aktivity vždy zaslouženou pozornost. Myšlenka prof. Fejfarova z monografie o náhlé srdeční smrti, že sportovci i starší sportující veřejnost by měli být pravidelně sledováni, je aktuální, ale v mezinárodním měřítku zůstala dodnes nerealizována.

Znovu se objevuje teprve v závazném dokumentu olympijského výboru o jednotném protokolu vyšetřování elitních sportovců z března 2009 i na evropských kardiologických sjezdech v diskusích o rozsahu vyšetření sportovců v rámci snížení výskytu náhlé srdeční smrti. Součástí olympijského programu v současnosti je i zajištění sportu pro oslabené, starší a handicapované jedince. I zde přetrvává velký dluh. Počet sportujících kardiaků se za 40 let nezvýšil a nepřesáhl 10 % těch, jimž by mohl prospět.

Olympijské hnutí se na přelomu 19. a 20. století zrodilo především z britské tradice fair play a romantické představy o starořecké kultuře. I když se idealistický pohled na antické Řecko a jeho olympijské hry za poslední století změnil a je třeba dopřát sluchu i kritickým výrokům o sportovcích – gladiátorech z pera antických lékařů Hippokrata a Galéna, zůstávají olympijské sportovní soutěže nadále výzvou pro propagaci zdravého životního stylu ve 21. století.

Yu o Stola

Literatura

1. Ljungqvist A, Jenouire PJ, Engebretsen L, et al. The International Olympic Committee Consensus Statement on periodic health evaluations of elite athletes-cardiology. Clin J Sport Med 2009;19:347–365.
2. World Health Day 2010. Be a part of movement to make cities healthier WHO Programmes and Projects 2010. <http://www.who.int/world-health-day/2010/en/index.html>.